

OD REDAKCJI

Papież Franciszek, zabierając głos podczas zorganizowanego przez Papieski Wydział Teologiczny Południowych Włoch w Neapolu kongresu, odbywającego się pod hasłem: *Teologia po „Veritatis gaudium” w kontekście śródziemnomorskim* (21.06.2019), stwierdził, iż „teologia po *Veritatis gaudium* jest teologią kerygmatyczną, teologią rozeznania, miłosierdzia i akceptacji, która nawiązuje dialog ze społeczeństwem, kulturami i religiami w celu budowania pokojowego współistnienia ludzi i narodów”¹. Ten cel i to zadanie współczesnej teologii bardzo wyraźnie wpisują się w rzeczywistość, którą świat przeżywa od 2020 r., kiedy to globalna epidemia koronawirusa SARS-CoV-2, sparaliżowała wiele obszarów życia. Trudne doświadczenie, przed którym stanęła cała ludzkość, a w tym ludzie wierzący, prowokuje do stawiania pytań o sposób życia i kształt różnych aspektów rzeczywistości, nie wyłączając życia i działalności Kościoła. Wprowadzone restrykcje w kulcie religijnym, przeniesienie działalności duszpasterskiej do internetu na szerszą skalę oraz przeżywane przez ludzi trudności odsłoniły wiele problemów dotyczących *cura pastoralis* Kościoła. Zaistniała sytuacja jest więc szczególnym wyzwaniem dla Kościoła, który powinien rozpoznać te wyzwania i wyciągnąć z nich właściwe wnioski. Do ich sformułowania pragnie przyczynić się w jakimś stopniu najnowszy, XVI, numer „Studiów Pastoralnych”, zatytułowany: *Nowe wyzwania dla Kościoła*.

W tę problematykę bezpośrednio wprowadza artykuł ks. Przemysława Sawy pt. *Wyzwania dla Kościoła w Polsce. Teologiczno-pastoralna refleksja w kontekście epidemii*. Autor zwraca uwagę, iż doświadczenie epidemii ukazało mocne i słabe strony polskiego katolicyzmu. Tęsknota za sakramentami i liturgią w kontekście ograniczeń możliwości uczestnictwa we Mszy świętej ujawniła przywiązanie do praktykowania wiary. Jednocześnie Kościół stanął przed koniecznością ekspresowego rozwoju technicznego, zwłaszcza w zakresie Internetu. Pojawiły się też i wybrzmiały różne sporne kwestie dotyczące prawd wiary, przeżywania i rozumienia życia Kościoła, liturgii oraz pobożności. Analizując tę sytuację, autor wskazał na trzy podstawowe obszary wyzwań dla Kościoła: odpowiednią formację duchownych i świeckich, kształtowanie właściwej duchowości oraz otwarcie na nowe formy przekazu wiary i związane z tym nawrócenie duszpasterskie.

Problematykę przepowiadania wiary Kościoła we współczesnym świecie w perspektywie pastoralno-teologicznej podejmuje artykuł ks. Krzysztofa Witko, od ponad dwudziestu lat pełniącego posługę kapłańską we Francji, noszący tytuł: *Dire la foi chrétienne aujourd’hui*. Autor w punkcie wyjścia nakreśla pojęcie

¹ http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/june/documents/papa-francesco_20190621_tologia-napoli.html. [dostęp: 20.06.2020].

dyskursu, który opiera swe przesłanie zarówno na żywej tradycji Kościoła, jak i na osobisto-wspólnotowym doświadczeniu wiary chrześcijańskiej. Następnie ukazuje treść oraz strukturę wyznawanej i przepowiadanej wiary zakorzenionej w kerygmie apostołskiej, wskazując przy tym na jej eklezjalne podłoże i paschalne źródło. W końcu uwypukla motyw przewodni orędzia Kościoła – dialogiczne spotkanie między wiarą chrześcijańską a współczesnym światem. Mowa tu o soteriologiczno-eschatologicznej perspektywie obecności Kościoła w świecie, która to, genetycznie biorąc, pochodzi z teologicznego zamyślenia nad podstawowymi tajemnicami wiary chrześcijańskiej: Wcieleniem, Odkupieniem i Zmartwychwstaniem. Konsekwencją takiego ujęcia problematyki jest postulat, według którego chrześcijańskie orędzie musi być czułe na wyzwania czasu obecnego, a zarazem dogłębnie zakorzenione w paschalnym doświadczeniu wiary i praktyki Kościoła.

W jakim świecie Kościół musi podejmować swoją zbawczą misję, pokazuje artykuł ks. Michela Anglarèsa pt. *Secularisation, laicisation, mondialisation, numerisation*. Rzeczywistość współczesnego świata jest bardzo wyrazistym wyzwaniem dla Kościoła, gdyż pojawienie się nowych nauk i technologii powoduje głębokie przemiany ogarniające wszystkie społeczności świata. Użyte w artykule pojęcia: sekularyzacji, laicyzacji, mondializacji (globalizacji) i cyfryzacji wyrażają nowe odniesienia człowieka do przyrody, do bliźnich, do samego siebie i do sfery religijnej. W związku z tym chrześcijaństwo winno poszukiwać nieznanych dotąd dróg do ewangelicznego sposobu bycia w tym nowym świecie. Z uwagi na to, że ludzki świat w sposób nieuchronny zawiera w sobie zarówno pozytywne, jak i negatywne elementy, to chrześcijanie muszą podejmować wciąż na nowo wysiłek rozeznania odnośnie do tych współczesnych przemian ludzkości. Z jednej strony świat jest niezawodnie kochany przez Boga (por. J 3,16), dlatego uczniowie Chrystusa też powinni kochać ten świat, a nie okazywać wobec niego lęk. Z drugiej strony Duch Święty przemawia do nas poprzez wszystkie wydarzenia życia, również przez te, które wpływają na aktualnie zachodzące w naszych społeczeństwach przemiany. Niezbędna jest zatem umiejętność rozeznania Jego obecności i Jego natchnień. Artykuł wpisuje się właśnie w ten podwójny postulat wiary, zachowując przy tym specyfikę francuskiej wrażliwości wraz z jej ograniczeniami i ułomnościami. W każdym razie jest on swoistym zaproszeniem czytelnika do podjęcia szerszej i głębszej refleksji w ramach jego własnej sytuacji życiowej i przyjęcia na siebie obowiązków wypływających z jego powołania do czynnej obecności w życiu Kościoła i świata.

Wyzwania, jakie stoją obecnie przed Kościołem w Polsce, poruszają kolejne artykuły. Dotyczą one przede wszystkim rodziny, która jest nie tylko podstawową komórką Kościoła, ale także rzeczywistością, w której tworzy się Kościół. Monika Zoremba w artykule pt. *Zadania rodziny w świetle przesłania społecznego biskupów katowickich podczas pielgrzymek stanowych w Piekarach Śląskich (1966–2016)* wychodzi od stwierdzenia, że rodzina stanowi ogromną wartość, a osoby, które zostały powołane do jej tworzenia, stają przed licznymi zadaniami,

zwłaszcza we współczesnej rzeczywistości. Na przestrzeni lat funkcje i zadania rodziny nie uległy zmianie, co najwyżej pewne dziedziny jej życia zostały pogłębione, ponieważ współczesna rodzina napotyka na swej drodze coraz większe trudności i przeszkody, z którymi musi się zmierzyć. Wyrazem troski Kościoła na Górnym Śląsku o rodzinę są m.in. specjalne przesłania biskupów katowickich podczas powitania pielgrzymów na corocznych pielgrzymkach stanowych mężczyzn i kobiet do Piekar Śląskich. W czasie wszystkich pielgrzymek biskupi katowicki (Herbert Bednorz, Damian Zimoń, Wiktor Skworc) zabierali głos na temat rodziny. Dostrzegali wartość małżeństwa i rodziny oraz zakres zadań, przed jakimi ona staje. Informowali o możliwych formach wsparcia oraz właściwych postawach dojrzałego chrześcijanina. Przede wszystkim podkreślali, jakim jest darem i jak ogromne znaczenie ma sakramentalne małżeństwo. Zauważali trud wkładany przez rodziców w wychowanie dzieci i młodzieży, w przekazywanie im wiary oraz w kształtowanie właściwych chrześcijańskich postaw. Przemawiając, nie obawiali się poruszać trudnych i niewygodnych tematów, takich jak wartość ludzkiego życia, którego należy bronić, czy też chrześcijański wymiar niedzieli.

W artykule pt. *Rodzina i jej rola w kształtowaniu życia religijnego według I Synodu Diecezji Katowickiej* Paulina Jabłońska zwróciła uwagę na fakt, iż wiek XX cechowały wielkie zmiany i przeobrażenia dokonujące się w każdej dziedzinie życia ludzkiego. Największym wydarzeniem, które przyniosło wiele zmian Kościołowi Powszechnemu, był Sobór Watykański II. Przyczynił się on do wielkiej odnowy życia religijnego. Odnowa ta miała też ogromny wpływ na Kościoły lokalne. Po soborze można było na przykład zaobserwować w Polsce ożywioną działalność synodalną. Kościół w Polsce doskonale wie – jak zauważa autorka – że należycie pojęta odnowa życia religijnego powinna zacząć się od rodziny, dlatego też polskie synody diecezjalne problematykę związaną z rodziną uczyniły szczególnym przedmiotem swej refleksji i odnowy. Jednym z pierwszych był I Synod Katowicki (1972–1975). Artykuł przedstawia dorobek tegoż synodu związany z rodziną i jej rolą w kształtowaniu życia religijnego. Całość podzielona jest na dwie części, z których pierwsza ukazuje wspólnotę rodzinną jako źródło życia religijnego, druga natomiast omawia, w jaki sposób zmiany i przeobrażenia społeczne wpływają na rozwój życia religijnego we wspólnocie rodzinnej żyjącej w tym społeczeństwie. Wnioski i postulaty sformułowane przez synod nic nie straciły na aktualności.

Skutki pandemii dotyczą różnych dziedzin życia, także gospodarki, z którą ściśle związana jest problematyka bezrobocia. Na to wyzwanie zwraca uwagę Marcin Wojtala w artykule pt. *Wsparcie Kościoła i przeciwdziałanie skutkom bezrobocia w okresie przemian ustrojowych w Polsce*. Autor przypomina, że upadek w 1989 r. systemu komunistycznego oraz zaistniała w wyniku tego upadku nowa rzeczywistość doprowadziły do poważnych zmian, które negatywnie wpłynęły, przynajmniej na początku, na życie społeczne i na gospodarkę. W kraju, w którym funkcjonowało przestarzałe rolnictwo, panowała hiperinflacja, było ogromne

zadłużenie i zdewastowana gospodarka, z trudem wprowadzano elementy własności prywatnej i gospodarki wolnorynkowej. Największą boleścią gospodarczą związaną z przemianami ustrojowymi było zjawisko bezrobocia. Skala, jaką przybrało, była tak duża, że w szybkim tempie pogarszała się sytuacja materialna Polaków i ich rodzin. Pociągało to za sobą takie negatywne zjawiska jak: ubóstwo, bezradność, izolacja społeczna czy problemy emocjonalne w rodzinach. Wiele osób nie radziło sobie w sytuacji rodzącej się rywalizacji i konkurencji, a wcześniejsze przyzwyczajenia, dysproporcje i deficyty finansowe pogłębiały psychologiczne problemy jednostek. Kościół katolicki, dostrzegając skalę problemu, zaangażował się w pomoc rodzinom bezrobotnych. Wychodził do społeczeństwa, głosząc naukę o wartości pracy ludzkiej, godności człowieka, potrzebie sprawiedliwości społecznej i solidarności międzyludzkiej. Nawoływał do ogólnonarodowej debaty dotyczącej bezrobocia, celem podjęcia środków zaradczych. Nie bez znaczenia dla rodzin bezrobotnych stała się w owym czasie pomoc charytatywna Kościoła oraz instytucji dobroczynnych i fundacji związanych z Kościołem. Powinniśmy dziś nie tylko pamiętać o roli Kościoła w Polsce w tym trudnym dla Polaków okresie transformacji ustrojowej, ale także podjąć odpowiednie solidarnościowe działania wobec wyzwań obecnego czasu.

Wielkim wyzwaniem dla człowieka i całej rodziny jest pojawienie się choroby, co niewątpliwie pokazała sytuacja pandemii. Piotr Rospék w artykule pt. *Konsekwencje choroby nowotworowej w rodzinie* zwraca uwagę, że drugą pod względem częstotliwości przyczyną zgonów w Polsce są nowotwory złośliwe. W Polsce obserwuje się stały wzrost umieralności na nowotwory. Wprowadzenie nowoczesnych metod badania przyczyniło się do zwiększenia wykrywalności nowotworów oraz podniosło skuteczność terapii. Osiągnięcia na polu nauk podstawowych oraz wprowadzenie nowych leków i bardziej optymalnych technik leczenia mogą przynieść dalszą poprawę sytuacji. Nie zmienia to faktu, że pojawienie się choroby nowotworowej w rodzinie całkowicie zmienia życie poszczególnych jej członków. W zależności od fazy choroby i postępów w leczeniu zmieniają się sposób myślenia, uczucia, działania, a także hierarchia wyznaczonych wcześniej celów i wartości. Niemniej jednak walka z chorobą nowotworową w rodzinie jest wciąż zagadnieniem mało poznanym w polskiej psychoonkologii. Artykuł ukazuje wpływ choroby nowotworowej na rodzinę pacjenta, skupiając się na socjologicznym, psychologicznym i duchowym wymiarze postaw i reakcji rodzin wobec krewnych chorych onkologicznie. Jednym z głównych celów autora jest pokazanie, jak kształtuje się i czym jest uwarunkowany lęk towarzyszący rodzinom osób dotkniętych chorobą nowotworową.

Problemem, który dotyka coraz więcej rodzin, jest niepłodność. Jest to kolejny znak czasu. Próby zaradzenia tej trudnej sytuacji budzą w małżeństwach skrajne emocje oraz dylematy moralne. Podejmuje je Lucyna Malina w artykule pt. *Moralna ocena sztucznej prokreacji*. Są tutaj przedstawione techniki sztucznej

prokreacji i ich ocena moralna. Autorka argumentuje, dlaczego metody sztucznej prokreacji nie mogą być uznane za moralnie godziwe.

Jak odpowiadać na trudne wyzwania, pokazują kolejne artykuły. Michał Białkowski w swoim obszernym i wnikliwym artykule przedstawia *Udział Bolesława Kominka w pracach Konferencji Episkopatu Polski i jej komisji specjalistycznych (1956–1974)*. Do pochylenia się nad postacią oraz dorobkiem pastoralnym i eklezyjalnym kardynała B. Kominka skłoniła autora setna rocznica powstania Konferencji Episkopatu Polski oraz czterdziesta piąta rocznica śmierci wybitnego wrocławskiego hierarchy. Przedstawiona analiza – oparta na niepublikowanych dotąd materiałach źródłowych z Archiwum Archidiecezjalnego Warszawskiego – ukazuje wielopłaszczyznowe i wielowątkowe zaangażowanie w problematykę duszpasterską, dobroczynną, maryjną, społeczno-polityczną, szczególnie zaś Ziemi Zachodnich i Północnych. W tej ostatniej materii – na tle całej Konferencji Episkopatu Polski – Kardynał odegrał kluczową i pierwszoplanową rolę. Był inspiratorem i autorem wielu memoriałów kierowanych do Stolicy Apostolskiej oraz uczestnikiem i koordynatorem prac studyjnych służących reformie struktur administracji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych oraz obejmujących całościowo polską prowincję kościelną. Mimo ograniczeń ze strony władz państwowych, jego aktywność soborowa stanowi oryginalny polski wkład w dzieło Soboru Watykańskiego II, a przygotowane przez Arcybiskupa wrocławskiego *Orędzie biskupów polskich do ich niemieckich braci w Chrystusowym urzędzie pasterskim* z 18 listopada 1965 r. pozostaje trwałym fundamentem pojednania polsko-niemieckiego.

Kolejny przykład, jak odpowiadać na trudne wyzwania w ramach powołania małżeńskiego i rodzinnego, podaje Paulina Goździk w artykule pt. *Dążenie do świętości Sługi Bożego Jerzego Ciesielskiego na podstawie listów do żony*. Jerzy Ciesielski (1929–1970), mąż i ojciec rodziny, wybitny naukowiec, przyczynił się do rozwoju konstrukcji żelbetowych w Polsce. Przez wiele lat był cenionym wykładowcą Politechniki Krakowskiej. W roku 1969 wyjechał do Chartumu, gdzie objął stanowisko tzw. *visiting profesor*. Autorka analizuje w swoim artykule niepublikowane listy Sługi Bożego do żony, pisane z Chartumu w latach 1969–1970. W swojej analizie skupia się na trzech zasadniczych tematach: (1) Eucharystia jako szczyt i źródło życia duchowego; (2) budowanie wspólnoty z drugim człowiekiem; (3) praca – zarówno praca nad sobą zakorzeniona w modlitwie i głębokiej więzi z Bogiem, jak i praca zawodowa, którą Ciesielski traktował jako naturalne prawo człowieka dające możliwość uświęcenia oraz nadzieję na pełne zjednoczenie się z Bogiem.

Jak realizować wyzwania obecnych czasów w życiu zakonnym, przedstawia z kolei Zdzisław Józef Kijas OFMConv w artykule pt. *La vita consacrata fra la profezia e l'escatologia*. Autor zwraca uwagę na fakt, że w życiu zakonnym ważne są dwa wielkie charyzmaty, wokół których, czy też w cieniu których, sytuują się wszystkie inne, które można by nazwać charyzmatami mniejszymi, wspomagającymi lub też towarzyszącymi. Wśród nich można wymienić charyzmat

prorocki i charyzmat pracowitości. Najważniejszym powołaniem osoby zakonnej jest dawanie świadectwa o obecności Boga „tu i teraz”. Przypomina to powołanie proroka, którego zadaniem jest maksymalnie zbliżyć się do Boga, aby spoglądać na świat z Bożej perspektywy. Prorok, podobnie jak osoba zakonna, nie otrzymuje daru patrzenia w oblicze Boga, nie zyskuje wglądu w istotę boskich spraw, ale widzi świat oczami Boga, uobecniając Jego punkt widzenia. Odtąd wypowiada się „w imieniu” Boga i widzi wszystko z Jego perspektywy. W parze z tym charyzmatem idzie charyzmat pracowitości, bowiem zbliżanie się do Boga i do ludzi wymaga wysiłku, ciągłego zmagania się z przeciwnościami i trudnościami, zarówno wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi – natury duchowej i cielesnej. Instytut, do którego należy osoba konsekrowana, stanowi (czy winien stanowić) dla niej pomoc w tym procesie, podobnie jak we wszystkim, co składa się na jej życie, co robi, jakich doświadcza trudności czy radości. Jest tak dlatego, że najważniejszym powołaniem osoby zakonnej jest staranie się o to, aby Bóg stał się widzialny w świecie za sprawą jej życia, aby rozbrzmiewało Jego słowo i pełniona była Jego wola.

Ostatni tekst w dziale „Artykuły” nosi tytuł: *Francuski symfonizm w polskim budownictwie organowym* i dotyczy na pozór innej problematyki. Łukasz Steczek wpisuje się jednak w problematykę niniejszego tomu „Studiów Pastoralnych”, pokazując, jak polskie firmy organmistrzowskie odpowiedziały na możliwości, które pojawiły się w latach 70. ubiegłego wieku. Artykuł uzupełnia stan badań na temat polskiego budownictwa organowego w estetyce symfonizmu francuskiego. Od kilkunastu lat można bowiem na terenie Polski zaobserwować tendencję do budowy organów w stylistyce symfonicznej częściej nawiązującej do wzorców francuskich niż do niemieckich. Takie instrumenty powstają już nie tylko w salach koncertowych i filharmoniach, ale również w polskich świątyniach. W artykule została ukazana krótka geneza nurtu symfonicznego w budownictwie organowym. Następnie przedstawiono niektóre organy zbudowane w stylistyce francuskiego symfonizmu oraz organy reprezentujące ten nurt. Są one dziełem polskich firm organmistrzowskich i przeznaczone są wyłącznie dla polskich świątyń rzymskokatolickich. Na podstawie opisów autor podjął się próby ukazania francuskich cech omawianych organów.

W tematykę bieżącego zeszytu „Studiów Pastoralnych” wpisują się także teksty zamieszczone w kolejnym dziale, zatytułowanym „Materiały”. Otwiera je artykuł Eugeniusza Sakowicza pt. *Abortion and euthanasia as anti-ecological “assaults” against marriage and family*. Autor podkreśla, że małżeństwo i rodzina, mające w każdej religii walor sakralny, a w chrześcijaństwie będące sakramentem, stanowią obiekt ataku systemów totalitarnych, zarówno tych jawnie agresywnych, kierujących się otwartą nienawiścią jako metodą działania, jak i tych zakamuflowanych bądź udrapowanych w szaty stróżów demokracji. Dziś w świecie toczy się wielki spór o małżeństwo i rodzinę. Instytucje te, będące gwarantem porządku moralnego i harmonii społecznej, doznają licznych „uderzeń”. Celem tych ataków

jest ich profanacja, a ostatecznie realizacja utopijnego planu ich unicestwienia. Wyjątkowo brutalnymi atakami – „uderzeniami” wymierzonymi w rodzinę są aborcja oraz eutanazja. Są to działania „sponsorowane” przez światowe korporacje nienawiści do człowieka. I chociaż przegłosowywane bywają przez parlamenty jako największe osiągnięcia demokracji, to w gruncie rzeczy stanowią jej zaprzeczenie. Wyrażają przemoc wobec natury, przyrody oraz porządku Bożego wpisane w świat. Dlatego są antyekologiczne z założenia i realizacji. Śmierć aborowanych osób ludzkich oraz poddanych eutanazji starców i chorych umysłowo bądź terminalnie jest wyrazem totalitaryzmu, który zawsze jednych nienawidzi, a innych apoteozuje. Jednym nadaje kategorię podludzi, innym – nadludzi. Oba te akty przemocy, będące w gruncie rzeczy bezprawną „karą śmierci” wydaną na osoby niewinne, godzą ostatecznie w małżeństwo i rodzinę jako instytucje – według katolicyzmu – święte, ustanowione przez Boga. Małżeństwo i rodzina, jeśli pragną pozostać dziś „sobą”, muszą walczyć o zachowanie swojej tożsamości. Dokonają tego, odpierając w sposób stanowczy wszelkie „uderzenia”. Wypełnią przez to kulturotwórczą misję, najpierw „w sobie” – w kręgu małżeńsko-rodzinnym, następnie w społeczeństwie, a w końcu w narodzie.

Z pewnością nieocenioną pomocą w walce o „zachowanie tożsamości” może być dla rodziny Eucharystia. W artykule *Eucharistia – hostina lásky v príprave na Baránkovu hostinu* Jozef Jurko wyszedł od stwierdzenia, że u początków zbawienia pierwsi rodzice żyli w Raju, doświadczając wszelkiej obfitości, jak podczas uczty Bożej dobroci i miłości. Stan ten wprawdzie szybko się skończył, ale od tego czasu ludzie celebrowali każdy posiłek jako małą ucztę łączącą się z Rajem. Historia biblijna przedstawia fakt spożywania pokarmu z drugim człowiekiem jako wyraz przyjaźni i przychylności. Również Jezus przyjmował zaproszenia na uczty, podczas których dochodziło do nadzwyczajnych wydarzeń, co miało swoją kulminację w spożywaniu Ostatniej Wieczerzy. Podczas tej uczty Jezus ustanowił nowe i wieczne przymierze. Ta wyjątkowa wieczerza miała mieć swą kontynuację w agape, uczcie miłości. Apostołowie celebrowali ją, jak czytamy o tym w Dziejach Apostolskich, gromadząc się na modlitwie i łamaniu chleba. Kościół kontynuuje to dzieło podczas każdej Mszy Świętej, która stanowi ucztę przygotowania do wiecznej uczty Baranka w Królestwie Bożym.

Tekst Michała Nolywajki pt. *Przymierze Miłosierdzia – ewangelizować, by przemieniać* to przede wszystkim wywiad z odpowiedzialnym za funkcjonowanie wspólnoty Przymierze Miłosierdzia w Polsce i Europie – ks. Pedro Mariano. Powołaniem Przymierza Miłosierdzia jest ewangelizować, aby przemieniać, czyniąc każdego ewangelizowanego ewangelizatorem i świadkiem miłosierdzia. W krajach doświadczających skrajnego ubóstwa materialnego, takich jak Brazylia czy Mozambik, członkowie ruchu starają się podejmować dzieła miłosierdzia, rozpoczynając od sfery materialnej. Pracują wśród najuboższych i dzieląc niejednokrotnie ich codzienną biedę, starają się ulżyć ich cierpieniu fizycznemu, ukazując w ten sposób prawdę o Bożej trosce o całego człowieka. W Europie Zachodniej,

gdzie ubóstwo przejawia się często w sferze duchowej i emocjonalnej, proponują złaicyzowanemu społeczeństwu odkrycie na nowo Słowa Bożego i żywej relacji z Jezusem. Przykładowo, mieszkańcy dużych aglomeracji, takich jak Warszawa czy Poznań, mieli okazję uczestniczyć w bardzo ciekawych oraz dobrze przemyślanych i przygotowanych ewangelizacjach ulicznych prowadzonych przez Przymierze Miłosierdzia. Co ważne, osobom zainteresowanym czy wręcz dotkniętym Bożym Miłosierdziem proponuje się wsparcie oraz dalszą formację w grupach działających w ramach wspólnoty. Istnieje także możliwość angażowania się i podejmowania odpowiedzialności za innych, zgodnie z osobistym i życiowym powołaniem. W Polsce od kilku lat w czternastu już miastach Polski działają grupy tej międzynarodowej wspólnoty ewangelizacyjnej, jaką jest Przymierze Miłosierdzia. Kojarzone są one przede wszystkim z osobami jej założycieli – ojcami Antonello Cadeddu oraz Joao Henrique.

Wieńczącym, a zarazem będącym swoistym podsumowaniem problematyki zawartej w bieżącym zeszycie „Studiów Pastoralnych”, jest tekst ks. Krzysztofa Witko, który na kanwie słów z Ewangelii: „Jeśli kto przychodzi do Mnie, a nie ma w nienawiści swego ojca i matki, żony i dzieci, braci i sióstr, nadto i siebie samego, nie może być moim uczniem” (Łk 14,26) zaprasza do medytacji nad dojrzałym chrześcijaństwem. W konkluzji swoich rozważań autor pisze: „Zbawiciel bynajmniej nie wzywa nas do nienawiści, ale do całkowitego przyjęcia prawdziwie ludzkiej kondycji. Nawołuje tych, którzy gotowi są do pójścia za Nim, do wyjścia poza ciasny horyzont swej własnej rodziny przez zwrócenie się do szerokiego świata, do bliźniego, do absolutnej prawdy ducha. Wyzwała nas tym samym z postawy banalnego i konformistycznego przystosowania się do otoczenia i sytuacji. Siła charakteru i panowanie nad sobą, dojrzałość osobowa i wewnętrzna niezależność, śmiałe marzenia i smak przygody, ryzyko drogi i zdobywcza wyprawa: oto wymogi, jakie Ewangelia stawia przed uczniami Chrystusa. Oto misja, jaką Chrystus powierza nam dzisiaj, «w naszym tu i teraz»: w małżeństwie, w rodzinie, we wspólnocie życia, w parafii. [...] Tak więc niech zstąpi na nas Duch Święty i wzbudzi w nas pragnienie przebudzenia się z uśpienia, tudzież wolę powstania z duchowego letargu, abyśmy jako wierni uczniowie Chrystusa – każdy na miarę swoich sił i możliwości, krok po kroku – mogli wejść na drogę chrześcijańskiej dojrzałości!”.

Zamieszczone w niniejszym tomie „Studiów Pastoralnych” recenzje dotyczą następujących publikacji: Dariusz Lipiec, *Formacja pastoralna młodych prezbiterów w diecezjach w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne* (Eugeniusz Sakowicz); Krzysztof Pilarz, Tomasz Huzarek, Sławomir Tykarski, *Tożsamość zagubiona. Oblicza bezdomności XXI wieku* (Eugeniusz Sakowicz); Bogdan Biela, Ireneusz Celary, *Wysłuchani w Duchu. Ku odnowie wspólnoty parafialnej – rodziny Bożej* (ks. Maciej Ostrowski); Sebastian Kiebiąg, Ireneusz Celary, *Integration 4.0: mit der Pastoral ein zu Hause finden* (ks. Jan Przybyłowski); *Dei enim sumus adiutores. Opuscula Adamo Przybecki septuagenario dedicata*, red. Mieczysław Polak

(ks. Bogdan Biela); Leszek Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym* (Stanisław Dyk).

Szesnasty zeszyt „Studiów Pastoralnych” zamykają następujące sprawozdania z następujących wydarzeń: Warsztaty muzyczno-liturgiczne KAMuzO 2019 *Cóż to jest prawda (J 18,38)*, Brenna Leśnica, 19-25 sierpnia 2019 (ks. Bartosz Zygmunt); Koncert poświęcony ks. prof. Antoniemu Reginkowi pt. *Karpiński – symfonicznie*, Katowice, 15 listopada 2019 (ks. Bartosz Zygmunt); Ogólnopolska konferencji naukowa pt. *Kościół prorocstwa, świadectwa i dialogu w ponowoczesnym [polskim] świecie*, Poznań, 27 listopada 2019 (ks. Bogdan Biela).

ks. Bogdan Biela